

تاریخ حقوق عمومی در ایران

ایران پس از اسلام

جلد دوم

دکتر خدیجه صلح میرزایی
عضو هیئت علمی دانشگاه بوعلی سینا همدان

سرشناسه	: صلح میرزایی، خدیجه، ۱۳۵۴ -
عنوان و نام پدیدآور	: تاریخ حقوق عمومی در ایران/ خدیجه صلح میرزایی.
مشخصات نشر	: تهران: خرسندی، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ج. ۲.
شابک	: دوره: 9-978-600-114-955-9، ج. ۱: 2-978-600-114-954-2؛ ج. ۲: 5-978-600-114-966-5
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
مندرجات	: ج. ۱. ایران پیش از اسلام. - ج. ۲. ایران پس از اسلام
موضوع	: حقوق عمومی -- ایران -- تاریخ
موضوع	: Public law -- Iran -- History
موضوع	: حقوق عمومی -- ایران -- تاریخ -- پیش از اسلام
موضوع	: Public law -- Iran -- History -- To 633
رده بندی کنگ	: ۱۳۹۷ ت ۸ ص / K۳۱۵۰
رده بندی یو بی	: ۳۴۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۳۰۲۴۷۳

انتشارات خرسندی

خیابان انقلاب - خیابان فخر رازی - خیابان لبافی نژاد - نرسیده به خیابان دانشگاه - پلاک ۱۷۴ - واحد ۲

تلفن ۵-۶۶۹۷۱۰۳۴ و ۵-۵۸۴-۶۶۱

فروشگاه شماره ۱: میدان انقلاب، خ منیری جاوید (اردیبهشت) پلاک ۹۱، عن: ۶۶۹۵۰۷۵۹

پست الکترونیک: Khorsandypub@gmail.com

سایت اینترنتی: www.Khorsandypub.com

جلد دوم - ایران پس از اسلام

دکتر خدیجه صلح میرزایی

چاپ اول: ۱۳۹۷ - شمارگان: ۱۰۰ جلد - قیمت: ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال

ISBN: 978-600-114-966-5

شابک: ۵-۹۶۶-۱۱۴-۶۰۰-۹۷۸

فهرست مطالب

بخش مقدماتی ۲۵
بند اول: مقدمه ۲۶
بند دوم: فتح ایران به دست مسلمانان ۲۶
بند سوم: ایران در دوره‌ی امویان و عباسیان ۲۹
فصل اول: ایران میانه ۳۵
بند اول: ارضاع ایران بعد از اسلام ۳۶
بند دوم: دوران حکومت‌های محلی ۳۷
بند سوم: دوران حکومت‌های متقارن ۳۸
الف: طاهریان (۲۸۵ - ۳۰۵ ه.ق) ۳۹
ب: آل‌بویه (۴۴۰ - ۴۵۲ ه.ق) ۴۱
ج: صفاریان (۲۸۷ - ۲۶۱ ه.ق) ۴۳
۱. اختلاف یعقوب با رهبران مملو علیه دولت سیدن او ۴۴
۲. کشمکش میان صفاریان و خلافت بغداد ۴۶
۳. رسمی کردن زبان فارسی ۴۷
۴. ترویج مذهب تشیع در ایران ۴۸
بند چهارم: سامانیان (۳۹۵ - ۲۶۱ ه.ق) ۴۸
بند پنجم: آل‌زیار ۵۱
بند ششم: دولت علویان طبرستان، علویان گیلان و دیلمان، علویان طبرستان و زیدیه ۵۳
مبحث اول: نظام اداری ایران پس از ورود اسلام ۵۴
الف: طاهریان ۸۱
ب: صفاریان ۸۱
ج: سامانیان ۸۲
گفتار اول: دیوان‌سالاری عصر طاهری ۸۵
الف: دیوان مظالم ۸۶
ب: دیوان رسایل ۸۷

ج: دیوان برید | ۸۸

د: دیوان خراج | ۸۹

گفتار اول: دیوان سالاری عصر صفاری | ۹۰

گفتار دوم: دیوان سالاری عصر سامانی | ۹۲

الف: دیوان وزیر (صدر) | ۹۴

ب: دیوان استیفاء (دیوان خراج) | ۹۵

ج: دیوان برید | ۹۷

د: دیوان اعلام و دیوان الرسایل | ۹۷

هـ: دیوان خراج | ۹۷

و: دیوان سایل | ۹۷

ز: دیوان شرحه | ۹۷

ح: دیوان برید | ۹۸

ط: دیوان محتسب | ۹۹

ی: دیوان اشراف | ۹۹

ک: دیوان اوقاف | ۹۹

ل: دیوان قضا | ۱۰۰

م: دیوان املاک خاصه | ۱۰۰

ن: دیوان سپاه (عرض) | ۱۰۰

گفتار چهارم: دیوان سالاری عصر دیلمی | ۱۰۱

گفتار پنجم: غزنویان | ۱۰۲

الف: ابتدای امر غزنویان | ۱۰۳

ب: ابوالقاسم محمود بن سبکتکین (۴۲۱-۳۸۷) | ۱۰۴

ج: حکومت دوپست و چهل ساله ی غزنویان | ۱۰۵

د: لشگرکشی های سلطان مسعود | ۱۰۷

هـ: سلطان مسعود و ترکمانان غز و سلجوقی | ۱۰۸

و: اعدام حسنک وزیر | ۱۱۰

- ز: انقراض غزنویان در ایران | ۱۱۰
- ح: ارتشی از اقوام مختلف | ۱۱۱
- ط: ارتش در زمان محمود غزنوی | ۱۱۲
- ی: تقابل دستگاه اداری و دستگاه نظامی | ۱۱۳
- بند اول: دیوان سالاری در عصر غزنوی | ۱۱۹
- الف: دیوان وزارت | ۱۱۹
- ب: دبیران رسالت | ۱۲۰
- ج: دبیران انشراف | ۱۲۱
- د: دیوان عرض | ۱۲۱
- ه: دیوان بریا | ۱۲۱
- و: دیوان استیفا | ۱۲۱
- گفتار ششم: سلجوقیان | ۱۲۲
- بند اول: گستردگی قلمرو | ۱۲۳
- الف: عصر بازتولید امپراتوری ساسانی | ۲۳
- ب: عصر جنگ‌ها و فتوحات درخشان | ۱۲۵
- ج: قدرت‌گیری سلجوقیان | ۱۲۸
۱. طغرل | ۱۲۹
 ۲. چند پاره شدن سلجوقیان | ۱۳۱
 ۳. ظهور فرقه‌ی اسماعیلیه و قیام حسن صباح در دوره‌ی سلجوقیان | ۱۳۱
 ۴. وضع اجتماعی و ادبی ایران در عصر سلجوقیان و اتابکان | ۱۳۲
 ۵. رابطه‌ی سلاطین سلجوقی با خلفا | ۱۳۳
 ۶. سلطان محمد | ۱۳۴
 ۷. تحولات اداری در دوره‌ی سلجوقیان | ۱۳۵
 ۸. سلاجقه‌ی بزرگ و مدت حکومت هر یک | ۱۳۶
 ۹. رابطه‌ی نظام خلافت و سلطنت در عصر سلجوقیان | ۱۳۹
 ۱۰. وزیر خلیفه | ۱۴۱

د: سازمان‌های حکومتی عهد سلجوقی | ۱۴۱

ه: تشکیلات کشوری و مناصب اداری | ۱۴۲

۱. وزارت | ۱۴۳

۲. دیوان اعلا و شعب آن در عهد سلجوقیان | ۱۴۴

۳. دیوان برید | ۱۴۸

۴. دیوان انشاء | ۱۵۰

۵. دیوان استیفای ممالک | ۱۵۱

۶. دیوان اشراف ممالک | ۱۵۲

۷. دیوان عدل | ۱۵۳

بند دوم: سلجوقیان و روش اعطای اقطاع | ۱۵۴

الف: اخذ مالیات و انواع | ۱۵۶

ب: انواع مالیات در نظام اقطاع | ۱۵۷

ج: نظام اقطاع به دور از حسابرسی | ۱۵۸

د: طی مدارج و جابجایی کارکنان دیوانه | ۱۵۹

بند سوم: تشکیلات ایالتی | ۱۶۳

الف: نظام اتابکی | ۱۶۴

ب: تکوین نهاد اتابکی | ۱۶۴

ج: انتظام ملوک الطوائفی از طریق قدرت سلطان | ۱۶۴

د: زمینداری سلجوقی اقطاع و سستی بنیان‌های حکومت | ۱۶۵

ه: نظام دیوانی ایالات | ۱۶۵

و: نقش علما و قضات به عنوان مأموران دیوانی | ۱۶۶

بند چهارم: تشکیلات قضایی در عهد سلجوقیان | ۱۶۷

الف: محکمه‌ی مظالم | ۱۶۷

ب: انتصاب قضات | ۱۶۸

ج: محتسب | ۱۷۰

د: رؤسای مذاهب | ۱۷۱

- ه: نقیب علویین | ۱۷۱
- و: رئیس محل | ۱۷۲
- ز: رؤسای اصناف | ۱۷۳
- بند پنجم: ایجاد وحدت و تمرکز سیاسی در عصر سلجوقی | ۱۷۵
- الف: طلبه‌ی نقش آفرینی بافت قبیله در تاریخ تحولات ایران | ۱۷۶
- گفتار هفتم: اتابکان و خوارزمشاهیان | ۱۷۷
- الف: دیوان‌سالاری در عصر خوارزمشاهیان | ۱۸۰
- ب: دیوان‌الینفا یا بیت‌المال | ۱۸۰
- ج: دیوان‌رسایل | ۱۸۰
- د: دیوان‌برید | ۱۸۱
- ه: دیوان‌جیش یا وزارت جنگ | ۱۸۱
- و: دیوان‌عزیز | ۱۸۱
- گفتار هشتم: مغول و ایلخانیان | ۱۸۳
- بند اول: دیوان‌سالاری در عصر مغول و ایلخانیان | ۱۸۵
- بند دوم: سربداران | ۱۸۹
- الف: آغاز قیام و خروج سربداران در قریه‌ی باشتی | ۱۸۹
- ب: ارتباط سربداران با مراکز مهم شیعه | ۱۹۰
- ج: ویژگی‌های دولت سربداران | ۱۹۰
- بند سوم: تیموریان | ۱۹۱
- بند چهارم: مرعشیان | ۱۹۳
- بند پنجم: دیوان‌سالاری در عصر تیموری | ۱۹۴
- بند ششم: قراقویونلوها | ۱۹۶
- بند هفتم: آق‌قویونلو | ۲۰۱
- الف: اوج اقتدار آق‌قویونلوها | ۲۰۲
- ب: افول آق‌قویونلوها | ۲۰۳
- ج: دیوان‌سالاری عصر ترکمانان (قراقویونلو و آق‌قویونلو) | ۲۰۳

۱. دیوان امارت | ۲۰۴
۲. دیوان تواچی | ۲۰۴
۳. دیوان صدرات | ۲۰۵
- مبحث دوم: اندیشه‌های سیاسی ایران بعد از اسلام | ۲۰۵
- گفتار اول: ویژگی‌ها و ساختار دولت‌های حاکم در دوره‌ی میانه | ۲۰۸
- الف: سیاست‌نامه نویسی | ۲۱۱
- ب: شریعت‌نامه‌ها | ۲۱۸
- ج: سنت دین و پادشاهی | ۲۲۰
- بند اول: عمده‌ی مباحث مهم سیاسی دو سده‌ی ایران اول اسلامی | ۲۲۲
- الف: اندیشه‌ی سیاسی و شجره‌نامه نویسی | ۲۲۶
- ب: اندیشه‌ی سیاسی شیعه و حکومت | ۲۲۷
- گفتار دوم: مهم‌ترین اندیشه‌های سیاسی اسلامی تأثیرگذار | ۲۳۴
- بند اول: خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی | ۲۳۴
- الف: صدارت خواجه رشیدالدین فضل‌الله | ۲۳۴
- ب: آثار خواجه رشیدالدین | ۲۳۶
- ج: نسخه‌ی خطی مجموعه‌ی منشآت رشیدالدین | ۲۳۶
- د: اندیشه‌ی سیاسی خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی | ۲۴۰
- هـ: ملی‌گرایی در اندیشه‌ی خواجه رشید | ۲۳۹
- و: تقدیرگرایی در اندیشه‌ی خواجه رشید | ۲۳۹
- ز: مشروعیت حکومت از دیدگاه خواجه رشید | ۲۴۰
- بند دوم: اندیشه‌ی سیاسی ابو حامد محمد غزالی | ۲۴۱
- بند سوم: اندیشه‌ی سیاسی امام فخر رازی | ۲۴۵
- بند چهارم: فارابی | ۲۴۹
- الف: نظام سیاسی فارابی | ۲۵۴
- ب: جامعه‌ی مدنی | ۲۵۶
- ج: ساختار نظام سیاسی فارابی | ۲۵۷

- د: رهبری | ۲۵۸
- ه: نهادهای حکومتی | ۲۶۰
- و: گروه‌های مخالف | ۲۶۲
- بند پنجم: روزبهان خنجی | ۲۶۳
- الف: آثار | ۲۶۴
- بند ششم: خواجه نصیرالدین طوسی | ۲۶۹
- الف: شرح حال مختصری از زندگی خواجه نصیر | ۲۷۱
- ب: خانواده و فرزندان | ۲۷۳
- ج: آثار خواجه نصیر | ۲۷۵
- د: مقدمه | ۲۷۵
- ه: مقاله تهذیب الاحلاق | ۲۷۷
- و: تدبیر منزل | ۲۷۷
- ز: سیاست مدن | ۲۷۸
- ح: ساز و کارهای اخلاقی کردن جامعه | ۲۷۸
- ط: خواجه و طبقات اجتماعی | ۲۷۸
- ی: بنیادهای اندیشه‌ی اخلاقی - سیاسی خواجه نصیرالدین طوسی | ۲۷۹
۱. انسان موجودی مدنی بالطبع است | ۲۷۹
 ۲. ضرورت سیاست و تدبیر | ۲۷۹
 ۳. منشأ سیاست | ۲۸۰
- ک: غریزه | ۲۸۰
- ل: عقل | ۲۸۱
- م: شرع | ۲۸۱
- ن: پیوند اخلاق و سیاست | ۲۸۱
۱. اخلاق، معیار تمیز سیاست فاضله از ناقصه | ۲۸۱
 ۲. رابطه‌ی محبت و عدالت در نظام سیاسی | ۲۸۳
- بند هفتم: ابوعلی مسکویه؛ حکیم اخلاق و سیاست | ۲۸۴

الف: منابع تجارب الامم | ۲۸۶

ب: نوآوری‌های تجارب الامم | ۲۸۷

ج: آثار ابن مسکویه | ۲۹۲

د: میانی و انواع مشارکت در فلسفه‌ی سیاسی ابن مسکویه | ۲۹۴

۱. مشارکت سیاسی مقبولیت و حکومت | ۲۹۴

۲. جایگاه سیاست در اندیشه‌ی مسکویه | ۲۹۵

۳. ولت و حکومت | ۲۹۶

۴. حکمت ملکی و ولایی | ۲۹۸

۵. انواع مشارکت (تعاون) | ۲۹۸

۶. زمینه‌های مشارکت مردم در امور حکومتی | ۲۹۹

۷. کارکرد حکومت تاریخی آن در مشارکت | ۲۹۹

۸. وظیفه و حقوق مردم در نظام حکومت | ۳۰۱

۹. رهبری در حکومت مطلوب | ۳۰۲

بند هشتم: ابن سینا | ۳۰۴

الف: تألیفات ابن سینا | ۳۰۵

ب: تفکرات سیاسی ابن سینا | ۳۰۶

ج: اجتماع بشری و چگونگی تأسیس مدینه | ۳۰۷

د: قانون و قانون‌گذار در مدینه | ۳۰۸

ه: اجتماع و قانون عادلانه | ۳۱۱

و: انواع نظام سیاسی در اندیشه‌ی ابن سینا | ۳۱۳

بند نهم: جلال‌الدین دوانی | ۳۱۷

الف: آثار سیاسی علامه دوانی | ۳۱۸

بند دهم: صدرالمتألهین شیرازی | ۳۲۲

الف: آثار | ۳۲۳

ب: موافقان امکان اندیشه‌ی سیاسی ملاصدرا | ۳۲۵

ج: مخالفان امکان اندیشه‌ی سیاسی ملاصدرا | ۳۲۷

- د: جایگاه سیاست در اندیشه‌ی صدرالمآلهین | ۳۲۹
- ه: ماهیت سیاست و رابطه‌ی سیاست با دین در اندیشه‌ی ملاصدرا | ۳۳۰
۱. جایگاه علم سیاست در تعالیم قرآن کریم | ۳۳۱
 ۲. سیاست به مثابه فن در تقسیم‌بندی علوم | ۳۳۳
 ۳. وجوه تمایز شریعت و سیاست | ۳۳۴
 ۴. پیوند و ملازمت شریعت و سیاست | ۳۳۵
 ۵. جایگاه شریعت و سیاست در تقسیم‌بندی جدیدی از علوم | ۳۳۶
- ۵.۱. حکمت و نظام سیاسی در اندیشه‌ی سیاسی ملاصدرا | ۳۴۰
 - ۵.۲. وظایف حکمت اسلامی در اندیشه‌ی سیاسی ملاصدرا | ۳۴۲
- و: تأثیرات علمی سخنان ملاصدرا | ۳۴۲
- ز: ملاصدرا و سعادت و نجات | ۳۴۳
۱. اجتماع بشری در اندیشه‌ی سیاسی ملاصدرا | ۳۴۴
 ۲. صفات رئیس اول مملکت | ۳۴۵
- ح: امامت و ولایت سیاسی امامان | ۳۴۶
۱. ولایت فقها و مجتهدان | ۳۴۷
- ط: مشروعیت نظام سیاسی | ۳۴۷
۱. مفهوم سیاست | ۳۴۸
 ۲. رابطه‌ی دین و سیاست | ۳۴۹
 ۳. حیات اجتماعی انسان | ۳۵۰
 ۴. ضرورت حکومت | ۳۵۲
- ی: سیاست در سفر من الحق الی الخلق | ۳۵۵
- ک: شرایط و ویژگی‌های رئیس اول | ۳۵۵
- فصل دوم: دوره‌ی جدید | ۳۵۹
- الف: دوره‌ی رویکرد به حکومت مردمی و عرفی | ۳۶۱
- ب: دوره‌ی ولایت فقیه و جمهوری اسلامی | ۳۶۱
- گفتار اول: صفویان | ۳۶۲

بند اول: رسمی شدن مذهب شیعه | ۳۶۴

بند دوم: ملت - دولت | ۳۶۵

بند سوم: یگانگی آئین و فرمانروایی متمرکز | ۳۶۶

بند چهارم: نقشه‌ی پادشاهی صفوی و امپراتوری عثمانی | ۳۷۱

بند پنجم: دولت صفویه و مشارکت علما | ۳۷۵

بند ششم: تشکیلات اداری در دولت صفوی | ۳۷۹

الف: دیوان‌سالاری عصر صفوی | ۳۸۰

۱. دبیر بیگی | ۳۸۷

۲. صدر خاصه | ۳۸۸

۳. صدر عامه | ۳۸۹

۴. قاضی اصفهان | ۳۸۹

۵. قاضی عسکر | ۳۸۹

۶. محتسب | ۳۸۹

۷. داروغه | ۳۸۹

۸. کلانتر | ۳۹۰

۹. حاجب | ۳۹۰

۱۰. دیوان خاصه و خالصه | ۳۹۰

بند هفتم: وزارت در دوره‌ی صفویه | ۳۹۱

الف: مناصب صدر و وزیر | ۳۹۱

ب: دستگاه مالی در عصر صفویه | ۳۹۵

ج: دستگاه دیوان‌سالاری (وزارتخانه) در عصر صفوی | ۳۹۶

بند هشتم: دادخواهی در عصر صفویه | ۳۹۷

الف: شورای شاهی و وزیران | ۳۹۷

بند نهم: نظام اداری ایالات | ۳۹۸

بند دهم: دستگاه قضایی و روحانی در عصر صفویه | ۳۹۹

الف: شیخ‌الاسلام | ۴۰۰

ب: قاضی | ۴۰۰

بند یازدهم: ساختار اجتماعی و اقتصادی دولت صفوی | ۴۰۳

بند دوازدهم: نوع حکومت در عصر صفوی | ۴۱۱

الف: مفهوم دولت در عصر صفوی (طبق دیدگاه ریچارد کانم) | ۴۱۱

ب: مشروعیت سیاسی | ۴۱۳

ج: ادوار تاریخی عصر صفویه از دیدگاه ساختار دیوان دینی و ساختار دینی | ۴۱۴

گفتار دوم: افشاریه | ۴۱۵

بند اول: خاندان افشاریان پس از نادرشاه | ۴۱۶

الف: فرمانروایی شاه خورشید افشار در خراسان | ۴۱۸

ب: شاخصه‌های مهم سلسله افشار | ۴۲۴

ج: مراحل مختلف حکومت افشاریان | ۴۲۵

بند دوم: دیوان‌سالاری عصر افشاری | ۴۲۵

گفتار سوم: زندیه | ۴۳۱

بند اول: دیوان‌سالاری عصر زندیه | ۴۳۲

بند دوم: ضعف تشکیلات حکومتی زندیان | ۴۳۴

فصل سوم: دوره‌ی معاصر | ۴۳۵

مبحث اول: قاجاریه | ۴۳۶

بند اول: بنیان‌نهادن حکومت قاجاریه | ۴۴۱

۱. فتحعلی‌شاه | ۴۴۳

۲. محمدشاه | ۴۴۳

۳. ناصرالدین‌شاه | ۴۴۴

۴. مظفرالدین‌شاه | ۴۴۴

۵. محمدعلی‌شاه | ۴۴۴

۶. احمدشاه | ۴۴۵

گفتار اول: ساختار و سیستم اداری و حکومتی قاجاریه | ۴۴۵

بند اول: حکومت و تشکیلات آن | ۴۴۷

بند دوم: مفهوم ملت و دولت در دوره‌ی قاجار | ۴۴۷

بند سوم: مشروعیت حکومت | ۴۴۹

بند چهارم: عوامل تحدید کننده‌ی قدرت مطلقه‌ی پادشاه | ۴۵۲

بند پنجم: امور سیاسی | ۴۵۳

گفتار دوم: ساختار حکومت در دوره‌ی قاجار | ۴۵۴

بند اول: شاه، هسته‌ی مرکزی منظومه قدرت در امور سیاسی و دیوانسالاری | ۴۵۵

بند دوم: نخبگان حاکم در نظام سیاسی - اداری | ۴۵۶

بند سوم: شاهزادگان و نفوذ غیر قابل انکارشان در بدنه‌ی کشور | ۴۵۷

الف: شاهزادگان | ۴۶۰

ب: ولیعهد | ۴۶۱

ج: درباریان و عناصر دیوانی | ۴۶۱

د: رؤسای ایالات بزرگ | ۴۶۱

هـ: خوانین روستاها و حکم منطقه‌ای و محلی خوانین روستاها | ۴۶۴

و: حکام منطقه‌ای و محلی | ۴۶۴

ز: زمینداری، مهم‌ترین منبع قدرت | ۴۶۵

ح: حکام ایالات؛ شاهان کوچک منطقه‌ای | ۴۶۷

بند چهارم: الگوی توزیع قدرت سیاسی | ۴۶۸

الف: روحانیت و ناسازگی قدرت سیاسی | ۴۷۱

ب: قدرت‌های بزرگ و ساختار قدرت سیاسی | ۴۷۳

گفتار سوم: دیوان‌سالاری عصر قاجار | ۴۷۵

الف: صدراعظم | ۴۷۷

ب: دیوان‌سالاران صاحب منصب | ۴۷۷

ج: دیوان‌سالاران متوسط الحال | ۴۷۷

د: میرزاها | ۴۷۸

بند اول: تحولات اداری در دوره‌ی قاجاریه | ۴۷۸

بند دوم: تشکیلات حکومتی | ۴۸۳

الف: دربار و وزارت دربار اعظم | ۴۸۳

ب: صدر اعظم | ۴۸۴

ج: دولت و تشکیلات آن | ۴۸۴

د: ایجاد وزارتخانه | ۴۸۴

هـ: دارالشورای دولتی | ۴۸۵

و: وزارت امور خارجه | ۴۸۶

بند سوم: طبقات اجتماعی | ۴۸۷

الف: شاه، شاهزادگان | ۴۸۸

ب: اشرافیت سیاسی - نظامی | ۴۸۹

ج: اشرافیت اداری - سیاسی | ۴۸۹

د: اشرافیت فقهایی | ۴۹۰

بند سوم: اقشار اجتماعی زودست غیر حاکم عصر قاجار | ۴۹۰

الف: کشاورزان و روستائیان | ۴۹۰

ب: ایلات و عشایر | ۴۹۱

ج: شهرنشینان و نیروهای مولد شهری | ۴۹۱

د: روحانیون | ۴۹۲

هـ: عمال دیوانی | ۴۹۲

و: اهل شمشیر | ۴۹۲

ز: اهل قلم | ۴۹۲

ح: بازاریان | ۴۹۳

ط: روستائیان | ۴۹۳

ی: کارگران | ۴۹۳

بند چهارم: چگونگی اعطای مناصب دولتی | ۴۹۴

گفتار چهارم: ایران و تشکیلات اداری آن در آستانه‌ی ورود افکار مرفقی | ۴۹۹

بند اول: هیئت دولت و مجلس دربار اعظم | ۵۰۲

بند دوم: ضرب سکه | ۵۰۶

- بند سوم: امور فرهنگی | ۵۰۷
- بند چهارم: سازمان لشگری در دوره‌ی قاجار | ۵۰۸
- الف: تغییر ساخت و نوسازی ارتش | ۵۲۲
- ب: نیروهای نظامی ایران در زمان کودتای ۱۲۹۹ | ۵۲۳
۱. بریگاد قزاق | ۵۲۳
- بند ششم: امور مالی (مالیه و خزانه) | ۵۲۷
- الف: مالیات مستقیم | ۵۲۸
- بند هفتم: ارر قضایی، دادگستری و امر قضاوت | ۵۲۹
- الف: محاکم حقه | ۵۲۹
- ب: محاکم ملجیه | ۵۱۰
- ج: محاکم تجارت | ۵۱۰
- د: محاکم ابتدایی | ۵۱۰
- هـ: محاکم استیناف | ۵۳۴
- و: دیوان تمیز | ۵۳۴
- ز: محاکم جزایی | ۵۳۴
- ح: محکمی پلیس | ۵۳۵
- ط: محکمی جزا (جنحه) | ۵۳۵
- ی: دادگاه جنایی | ۵۳۶
- بند هشتم: تقسیمات کشوری | ۵۳۸
- گفتار پنجم: ورود به عرصه‌ی منازعات بین‌المللی | ۵۳۹
- بند اول: تلاش‌های اصلاح‌گرایانه‌ی برخی از دولتمردان | ۵۴۰
- بند دوم: مشروطه و بررسی قانون اساسی | ۵۴۳
- الف: مفهوم مشروطه | ۵۴۳
- ب: علل پیدایش انقلاب مشروطه و مشروطه‌خواهان | ۵۴۴
- ج: درخواست و تشکیل مجلس | ۵۴۷
- د: قانون اساسی و تدوین آن | ۵۴۸

ه: موافقان قانون اساسی | ۵۵۱

و: مخالفان قانون اساسی | ۵۵۱

ز: متمم قانون اساسی | ۵۵۳

بند سوم: رد پای حقوق بشر در آثار روشنفکران دوره‌ی مشروطه | ۵۶۰

الف: مکتوبات شیخ فضل‌الله نوری و آخوند خراسانی به عنوان دو دیدگاه مختلف شرعی در

قبال مشروطه | ۵۶۳

ب: نامه‌ی آخوند خراسانی به محمدعلی شاه | ۵۶۴

ج: نامه‌ی نامیه‌ی متدینین همدان | ۵۶۵

د: نامه‌ی چهل آخوند خراسانی به علمای ایران | ۵۶۶

بند چهارم: روشنفکران در نهضت مشروطه | ۵۶۶

بند پنجم: انقلاب مشروطیت و روشنفکران | ۵۶۷

الف: میرزا ملکم‌خان، نظام‌الدوله، پندر تنوریک روشنفکری شبه مدرن ایران | ۵۷۰

ب: فعالیت‌ها و اقدامات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی میرزا ملکم | ۵۷۱

ج: میرزا فتحعلی آخوندزاده؛ سخنوی هتک در صریح‌اللهجه‌ی روشنفکری لایک لیبرال |

۵۷۳

د: عقاید و آثار فتحعلی آخوندزاده | ۵۷۳

ه: میرزا حسین خان سپهسالار (مشیرالدوله)؛ صدراعظم، شبه‌مارنیت | ۵۷۴

و: میرزا عبدالرحیم طالب زاده تبریزی (طالبوف)؛ روشنفکر «مطالع» مشروطه | ۵۷۵

ز: میرزا یوسف‌خان مستشارالدوله؛ مروج اندیشه‌ی التقاطی سکودر | ۵۷۶

ح: میرزا آقاخان کرمانی؛ آمیزه‌ی ناسیونالیسم باستان‌گرا و آرای سوسیال در کراتیک | ۵۷۷

ط: اصلاحات سیاسی در آرای علامه میرزای نائینی | ۵۸۳

بند ششم: ابعاد فکری مشروطیت | ۵۹۳

الف: تأثیر اندیشه‌های آزادی‌خواهانه‌ی غرب بر مشروطیت | ۵۹۳

ب: نقش روشنفکران غرب‌گرا | ۵۹۴

ج: نقش روحانیون | ۵۹۵

د: نیروهای اجتماعی در انقلاب مشروطیت | ۵۹۸

بند هفتم: اصول اساسی قانون مشروطیت | ۵۹۹

الف: اصول و قواعد اساسی زمامداری | ۵۹۹

۱. حاکمیت ملت | ۵۹۹

۲. حقوق سلطنت | ۶۰۰

۳. حقوق ملت | ۶۰۰

۴. حاکمیت اسلام | ۶۰۱

بند هشتم: ساختار حکومت و طبقات اجتماعی در ایران تا عصر مشروطه | ۶۰۱

الف: ساختار حکومت | ۶۰۱

ب: ضد نفیروها، طبقات اجتماعی | ۶۰۸

ج: تأثیر انقلاب مشروطیت بر نظام اداری ایران | ۶۱۲

گفتار ششم: تحولات اداری بعد از مشروطه | ۶۱۴

بند اول: وضعیت سازمانی اداری و دولتی پس از مشروطیت | ۶۱۸

بند دوم: وضعیت حکومت و اداری کشور از مشروطیت | ۶۱۹

بند سوم: حقوق اداری و مالییه عمومی | ۶۱۱

بند چهارم: اداره‌ی آمار و ثبت احوال | ۶۲۲

بند پنجم: ثبت اسناد و املاک | ۶۲۳

بند ششم: تشکیلات قضایی | ۶۲۴

بند هفتم: مالییه عمومی در قانون اساسی مشروطیت | ۶۲۶

بند هشتم: تغییرات قانون اساسی | ۶۲۷

بند نهم: ایالات و ولایات | ۶۲۹

بند دهم: انقراض سلسله‌ی قاجاریه | ۶۳۰

مبحث دوم: دوره‌ی پهلوی | ۶۳۴

بند اول: روی کار آمدن رضاشاه | ۶۳۴

بند دوم: جو حاکم بر ایران در دوره‌ی تاریخی ۱۳۲۰-۱۳۰۰ | ۶۳۴

بند سوم: بررسی ایدئولوژی سیاسی حکومت پهلوی | ۶۳۶

بند چهارم: نو سازی در عصر پهلوی اول | ۶۴۳

- بند پنجم: تحول نظامی، اداری و سیاسی | ۶۴۵
- الف: تحولات مالی | ۶۴۹
- ب: نظام قضایی | ۶۵۶
- بند ششم: طبقات اجتماعی | ۶۵۹
- بند هفتم: اعتقادات و باورها | ۶۶۱
- گفتار اول: ساختار سیاسی ایران در دوره‌ی پهلوی | ۶۶۴
- بند اول: کودتای ۱۲۹۹ و روی کار آمدن سلسله‌ی پهلوی | ۶۶۴
- بند دوم: ساختار سیاسی | ۶۶۵
- بند دوم: احزاب سیاسی | ۶۶۵
- بند چهارم: مامی‌گان در عصر پهلوی | ۶۸۶
- بند پنجم: سیستم اداری پهلوی اول | ۶۹۰
- الف: تقسیمات کشور، بلات، حکومت پهلوی | ۷۰۳
- ب: قانون تشکیل ایالات و ولایات، دستورالعمل حکام | ۷۰۴
- بند ششم: مدرنیزاسیون در عصر پهلوی | ۷۰۳
- الف: ایجاد جامعه‌ای شبه‌غربی و مدرنیسم | ۷۱۵
- ب: سیاست‌های مذهبی، فرهنگی و اجتماعی دولت پهلوی | ۷۱۸
- ج: موضع عالمان دینی در مقابل قانون نظام اجباری، اعلامیه ضد مذهبی رئیس‌الوزرا | ۷۲۲
- بند هفتم: روشنفکران عصر پهلوی اول | ۷۲۵
- الف: احمد کسروی | ۷۲۵
- ب: عبدالحسین تیمورتاش | ۷۴۰
- ج: علی‌اکبر داور، روشنفکر بنیانگذار عدلیه‌ی شبه‌مدرن در ایران | ۷۴۸
- د: محمدعلی فروغی و ساختارهای نوین مدنی | ۷۶۰
۱. زندگی و اندیشه‌های محمدعلی فروغی | ۷۶۱
 ۲. اندیشه و آثار فروغی | ۷۶۴
 ۳. فروغی و مهندسی اجتماعی | ۷۶۵
- گفتار دوم: ساختار قدرت در دوره‌ی پهلوی دوم | ۷۷۱

- بند اول: ایدئولوژی حکومت پهلوی دوم | ۷۷۷
- بند دوم: ساختار برنامه‌ها در ایران | ۷۷۹
- الف: برنامه‌های عمرانی ۱۳۳۴ - ۱۳۲۷ | ۷۸۱
- ب: برنامه‌ی دوم عمرانی ۱۳۴۱ - ۱۳۳۴ | ۷۸۱
- ج: برنامه‌ی سوم عمرانی ۱۳۴۶ - ۱۳۴۱ | ۷۸۲
- د: برنامه‌ی چهارم عمرانی ۱۳۵۱ - ۱۳۴۶ | ۷۸۲
- هـ: برنامه‌ی پنجم عمرانی ۱۳۵۶ - ۱۳۵۱ | ۷۸۳
- بند سوم: تأکيدات قضایی در دوره‌ی پهلوی دوم | ۷۸۳
- الف: دوره‌ی اول (۱: شهریور ۱۳۲۰ تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲) | ۷۸۴
- ب: دوره‌ی دوم (دو: مصدق) | ۷۸۵
- ج: دوره‌ی سوم (۳: ۳۲۸ - ۱۵۷) | ۷۸۶
- گفتار سوم: روشنفکران در دوره‌ی پهلوی دوم | ۷۸۶
- بند اول: طیف روشنفکری در فاصله‌ی دهه‌های ۱۳۳۲ - ۱۳۲۰ | ۷۸۶
- بند دوم: روشنفکران بعد از کودتای ۱۳۳۲ | ۷۸۷
- بند سوم: روشنفکران اسلامی | ۷۸۸
- الف: دکتر علی شریعتی | ۷۸۹
۱. فعالیت‌ها و آثار علمی | ۷۸۹
 ۲. فعالیت‌های سیاسی | ۷۹۰
 ۳. بازگشت به خود | ۷۹۲
 ۴. سنت و مدرنیته | ۷۹۲
 ۵. روحانیت و طبقه‌ی روشنفکر | ۷۹۳
 ۶. ایدئولوژی | ۷۹۳
 ۷. اسلام و شیعه | ۷۹۵
 ۸. اسلام انقلابی | ۷۹۶
- ب: مرتضی مطهری | ۷۹۷
۱. فعالیت‌ها و آثار علمی و فکری | ۷۹۸

۲. اندیشه‌های سیاسی شهید مطهری | ۷۹۹
۳. مقابله با تحجر | ۸۰۲
۴. اجتهاد | ۸۰۳
۵. علم و دین و دین‌گریزی | ۸۰۳
۶. دین، دموکراسی | ۸۰۴
۷. اصلاح فکر دینی | ۸۰۵
۸. مطهری و روحانیت | ۸۰۶
۹. انقلاب اسلامی | ۸۰۷
- ج: امام خمینی (۸۰) | ۸۱۰
۱. محور بای مهم اندیشه‌ی سیاسی امام خمینی | ۸۱۳
۲. نظریه‌های نظام سیاسی در اندیشه‌ی امام خمینی | ۸۱۳
۳. گذار از اندیشه‌ی سیاسی اصلاحی به اندیشه‌ی سیاسی انقلابی | ۸۱۴
۴. گذار از فقه سیاسی به کلام سیاسی | ۸۱۶
- د: مهندس بازرگان | ۸۲۱
۱. رابطه‌ی دین و سیاست در اندیشه‌ی مهندس بازرگان | ۸۲۴
- منابع | ۸۳۱